

ОТЧЕТ НА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БАН ЗА 2018 Г.

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегическа и оперативни) на звеното, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики

В контекста на традициите и стратегията на Българската академия на науките Институтът за исторически изследвания изпълнява дългогодишната цел за изследване на разнообразни аспекти от историческото развитие на България от древността до наши дни, за проучване на исторически теми от европейско и световно значение и за разработване на проблеми от областта на документалистиката, архивистиката, палеография и др. В рамките на обширния обхват и тематика на изследванията и на подготовката на докторанти Институтът е разделен на няколко секции: „Средновековна история“, „Българите, Османската империя и Европа“, „Нова българска история“, „История на България след Втората световна война“, „История на българския национален въпрос“, „История на света и международните отношения в ново и най-ново време“, „Помощни исторически науки и информатика“. Целите и насоките на развитието на научноизследователската и приложна дейност и на подготовката на докторанти в Института за исторически изследвания са отразени в програмните документи на ръководителите на звеното и в *Стратегията на Института* за периода до 2028 г. Тези документи са насочени към изпълнение на *Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2020* и на *Актуализираната национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030*.

През 2018 г. учените от Института са публикували 12 самостоятелни монографични изследвания, от които едно е с национално значение (Тамара Стоилова) според възприетите в началото на годината критерии на Издателския съвет на БАН. Същевременно реномираното академично издателство *Routledge* публикува монография, в която автор е Даниел Вачков. Издадена е и една монография с участие на учени от Института по програма на ЮНЕСКО, както и още една колективна монографична разработка с участие на член от звеното. Общият брой научни публикации, излезли от печат през 2018 г. е 161. От тях научните публикации в издания, които са индексирани в WoS и Scopus (без ISI IF и

без SJR) е 7. Същевременно приетите за печат трудове са 108. От тях пет са самостоятелните монографии, една от които е с национално значение.

В изпълнение на стратегическите и оперативни цели на Института учените от звеното продължиха и през 2018 г. да издирват, превеждат и публикуват извори и документи и да анализират неизследвани проблеми, свързани с историята на България в рамките на европейските и световни тенденции, както и общи теми от историческите процеси в европейското и световно пространство. В най-добрите традиции на българската историческа наука учените от Института подготвят своите публикации с отчетлив приносен характер в синхрон с методологията и постиженията на утвърдените световни центрове и на базата на богати и разнообразни източници.

Свидетелство за научните постижения на членовете на Института е израстването в академичната йерархия. В това отношение през 2018 г. Сашка Георгиева и Слави Славов придобиха длъжността „доцент“, а осем млади учени израстнаха след проведените конкурси в длъжността „главен асистент“.

Обзорът на научната продукция на Института за исторически изследвания през 2018 г. с видим стремеж за подготовка на монографични разработки, както и добрите темпове на кариерно израстване въз основа на научните приноси на учените от звеното доказват, че Институтът продължава да функционира като основен център в България в областта на хуманитарните науки. Същевременно се налага необходимостта от повишаване нивото на научната продукция чрез повече публикации в реферирани и индексирани издания. Важна положителна насока за поддържане и увеличаване на конкурентоспособността на Института е и активно участие и в бъдеще в национални и международни научни инициативи.

1.2. Изпълнение на националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 – извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети

През 2018 г. Институтът за исторически изследвания разшири своя принос за осъществяване на основните цели на *Стратегията*. В съответствие с този документ учените развиваха своята дейност с акцент върху фундаменталните и насочените фундаментални изследвания, с което звеното се затвърди като водещ център за опазване на българското културно-историческо наследство и за съхраняване на българската национална идентичност в контекста на европейското и световно културно многообразие с желание за вписване в амбициозната програма за повишаване на качеството на живот в страната. Публикуваните в България и чужбина общо 15 монографични изследвания, научните разработки в тематични сборници и множеството други научни студии и статии

по значими проблеми от българската история в контекста на балканското, европейско и световно развитие доказват ролята на звеното сред българските научни институции.

Съществен е приносът на учените от Института за разработване на приложни научни изследвания в насока „национална идентичност и развитие“. На първо място в това отношение трябва да се посочи естеството на научната продукция – в областта на културата, политическата и стопанска история, демография и пр. Същевременно учените от звеното продължиха да подпомагат осъществяването на конкретни политики и разнообразни дейности по тях чрез експертни становища за различни институции на централната и местната власт (Народно събрание, Министерски съвет, Министерство на образованието и науката, Министерство на външните работи, Министерство на отбраната, Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на туризма, Българска народна банка и общини) в изпълнение на целите на *Стратегията*. Със своята преподавателска дейност в бакалавърските и магистърски програми на Висшите училища учените от звеното успешно се вписаха в изпълнението на целта за интензифициране на връзките на науката с образованието, бизнеса, държавните органи и обществото като цяло. Институтът има и акредитация по четири докторантски програми в професионално направление 2.2 История и археология от област на висше образование Хуманитарни науки: „Средновековна обща история“, „Нова и най-нова обща история“, „История на България“ и „Документалистика, архивистика, палеография (включително Историография и изворознание)“.

Важен акцент в работата на учените от Института беше сътрудничеството през 2018 г. по дейности на обществени, общински и национални институции в различни градове на страната, с което звеното се вписа в изпълнението на целта на *Стратегията* за подпомагане балансирането на научния капацитет по отделни региони. С участие в инициативи в Кюстендил, Габрово, Перник, Шумен, Варна, Русе, Панагюрище, Плевен, Карлово, Велико Търново, Добрич, Благоевград, Клисурса, Тутракан и Созопол Институтът продължи пряко да способства за изпълнението на крайната цел на стратегическия документ за значително повишаване на качеството на живот в България.

В изпълнение на целта за привличане и задържане на младите таланти в България през 2018 г. Институтът разшири своя състав с четирима млади изследователи, а други осем преминаха успешно в по-високото ниво на академичната йерархия – това на главен асистент.

Съществен елемент по отношение изпълнението на *Стратегията* е поддържането от Института за исторически изследвания, включително чрез редакционно участие на учени от звеното, на пет периодични издания (Bulgarian Historical Review, Исторически преглед, Известия на института за исторически изследвания, Помощни исторически дисциплини, BYZANTINOBULGARICA), както и участието в редактирането на други периодични издания. Списание Bulgarian Historical Review се наблюдава от определената в

Стратегията като най-авторитетна база данни Web of Science. Тези дейности успешно се вписват в амбицията за повишаване нивото на българската наука, за развитие на съвместна научна дейност с чуждестранни научни институции и за разширяване на международната разпознаваемост на българската наука.

През 2018 г. определеното като приоритетна цел на *Стратегията* международно научно сътрудничество на Института се развиваше в рамките на двустранни споразумения на Българската академия на науките с чуждестранни научни институции, на двустранни спогодби на Института и чрез изпълнението на различни проекти по Фонд „Научни изследвания“ и на министерства и ведомства. През годината се затвърди сътрудничеството с научни центрове в Унгария, Чехия, Словакия, Румъния, Полша, Русия, Украйна, Македония и Китай. Отделни учени разширяват международното сътрудничество чрез участие в конференции и публикации от проведени международни научни форуми в България, Австрия, Франция, Германия, Финландия, Република Корея, Босна и Херцеговина, Италия, Великобритания и Турция.

В Института за исторически изследвания се поддържа относителен баланс на половете по отношение на научния състав и се насърчава привличането на работа на млади специалисти.

1.3. Полза/ефект за обществото от извършените дейности

Дългогодишните изследвания на учените от Института за исторически изследвания с фундаментално, насочено фундаментално и приложно значение по значими теми от българската, европейската и световната история, тяхното участие в разнообразни международни и национални научни форуми и подготовката на специалисти дават своя съществен принос за изпълнението на националните стратегии за опазване на българското културно-историческо наследство и съхраняването на българската национална идентичност в контекста на европейското и световно културно многообразие. Същевременно научната и експертната дейност на учените от Института дават непосредствени ползи за обществото в няколко важни конкретни аспекта.

На първо място трябва да се посочи ползата за българското основно, средно и висше образование от разнообразните и с високо научно качество разработки по българска, европейска и световна история. Те подпомагат обогатяването на обществото като цяло и самия процес на подготовка на учебни програми и учебни материали в областта на историята, с което се прави отчетлив принос към целите за изграждане на общество на знанието и за осъществяване на пряка връзка между науката и образованието. Със същото значение е и непосредственото участие на членове на Института в съставянето на програми за обучение и написването на учебници по история за основното и средното

образование. Тази дейност представлява продължение и прилагане на техните научни занимания. Подобен е и ефектът от преподавателската дейност във Висшите училища. Непосредствени и дълготрайни ползи за различни обществени групи има също изнасянето на лекции пред ученическа и друга аудитория, представянето на книги, публикациите в периодичния печат, интервютата за печатни и електронни издания и участията в телевизионни и радио-предавания по различни теми от българското и световно историческо минало.

Една от водещите форми на работа на учените от Института е разработването на разнообразни проекти и организирането на съвместни научни прояви с учени от сродни научни институции в чужбина. Тази форма с нейните многостранни дейности допринася за популяризирането на положителния образ на България по света. Подобен е и ефектът от самостоятелните усилия на учените да представят постиженията на българската историческа наука в Европа и по света. Институтът поддържаше такива инициативи през 2018 г. с учени от Унгария, Чехия, Словакия, Полша, Германия, Румъния, Австрия, Финландия, Италия, Великобритания, Босна и Херцеговина, Русия, Република Корея и Китай. Положените в предходните години усилия в това отношение с Република Северна Македония се разшириха и обогатиха като форми през 2018 г. Посочените дейности от друга страна пряко подпомагат българската външна политика.

И през 2018 г. учените участваха в научни и обществени дейности, свързани с отбелязването на важни годишнини от българската история. През годината те се включиха в организирането на инициативи, включително посредством научни форуми, по повод 800-годишнината от възшествието на Йоан Асен II и 140-годишнината от руско-турската война, във връзка с участието на България в Първата световна война, годишнината от установяването на дипломатически връзки между България и Украйна и пр.

Със своите дейности по популяризиране на българското културно-историческо наследство учените от Института допринасят за осъществяване на програмите на различни органи на централното управление и на местното самоуправление, включително в областта на туризма и изследване историята на отделните райони на страната. Тази и другите дейности допринасят за формулирането на приоритетите за България по отношение на външната политика, образованието и науката, културата и регионалното развитие.

1.4. Взаимоотношения с други институции

На основата на научния профил на Института за исторически изследвания и през 2018 г. главно направление на външните връзки на звеното беше работата с институции, ангажирани и провеждащи дейности за опазване на българската национална идентичност и за съхраняване и популяризиране на българското културно-историческо наследство. Важен компонент в дейността на учените беше и участие в инициативи за повишаване на

международния имидж на страната и разширяване на международното сътрудничество. И през 2018 г. учените от Института участваха в научни, културни и други прояви от регионален, национален и международен мащаб(конференции, изложби, чествания, конкурси, представяне на книги), под егидата на и съвместно със следните институции: Народно събрание, Министерски съвет, Министерство на образованието и науката, Министерство на външните работи, Министерство на отбраната, Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на туризма, Българска народна банка, Държавна агенция „Архиви“, общините и регионалните музеи в Кюстендил, Габрово, Перник, Шумен, Варна, Русе, Панагюрище, Плевен, Карлово, Велико Търново, Добрич, Благоевград, Клисурска, Тутракан и Созопол; Македонския научен институт; Тракийски научен институт; Унгарския културен институт в София; СУ „Св. Кл. Охридски“; Университет за национално и световно стопанство; Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“; Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“, Пловдивски университет „П. Хилендарски“, Нов български университет. Важно направление в работата на Института беше провеждането в качеството на звено на водеща организация на съвместни инициативи с посолството на Република Украйна и с учени от Полша, както и участието в провеждането на българската външна политика посредством дейността на българо-македонската комисия по образователни и исторически въпроси.

Посочените многостранни направления в работата на учените от Института подпомогнаха на експертно и организационно ниво осъществяването на многобройните инициативи на тези институции, ползващи държавата и обществото. Утвърдените традиции и тяхното разширяване през 2018 г. доказват възможностите и добрите перспективи за продължаване на взаимодействието с обществени, общински, правителствени и държавни органи.

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др.(относими към получаваната субсидия)

Традиционно учените от Института участват в множество комисии, съвети, работни групи и други експертни структури, свързани с работата на правителствени и държавни институции. От 2016 г. проф. В. Стоянов бе член на експертната комисия за наблюдение, оценка и анализ на научноизследователската дейност, осъществявана от висшите училища и научните организации, към МОН. Проф. Ив. Билярски и проф. Ил. Илиев са дългогодишни членове на експертни комисии към Фонд „Научни изследвания“, а доц. Бл. Нягулов – на комисията за подбор на преподаватели сред българските общности в чужбина към МОН. Доц. Д. Вачков участва в работата на съвместната българо-македонска

комисия по образователни и исторически въпроси. Доц. Д. Вачков и доц. Ал. Гребенаров бяха част от екипа на Националния организационен комитет за отбелязване на 100 години на Първата световна война и участието на България в нея, формиран от Министерство на отбраната. Доц. М. Малинова-Тиен бе експерт в Министерство на външните работи и Министерство на туризма по формата „16+1“ и „Един пояс, един път“. Гл. ас. Р. Сечков е участвал в подкомитета към Комитета за наблюдение на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. в областта на интеграция на ромите и е бил член на Междуведомствената работна група за ресурсно подпомагане на интеграцията на ромите със средствата от фондовете на Европейския съвет. Гл. ас. Д. Христов бе част от екипа на работна група за учебната програма по история за X клас.

Същевременно учени от Института участват в експертни и образователни органи в системата на БАН. Проф. Й. Гешева беше избрана за член на Академичния съвет към Центъра за обучение при БАН. Доц. Бл. Нягулов е зам.-председател на Центъра за чуждестранна българистика към БАН, а гл. ас. Д. Христов участва в работна група по проблемите на Ученическия институт на БАН.

Учени от Института продължиха своето участие в голям брой експертни органи на други външни за БАН институции, включително национални и международни организации: Хумболтовия съюз в България и фондация „Pro Oriente“ – Виена (проф. В. Стянов), Българо-унгарската историческа комисия(проф. В. Стоянов като съпредседател и доц. П. Пейковска като научен секретар), издателския съвет към Българска народна банка и експертния съвет към Института за изследване на близкото минало(доц. Д. Вачков), Македонския научен институт(доц. Ал. Гребенаров, доц. Д. Митев, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. Сл. Славов, гл. ас. Г. Георгиев, ас. В. Милачков), Комисията за високи научни постижения, СУБ (проф. И. Тодев), националното жури на конкурса „Сграда на годината“, раздел „Паметници на културата“(доц. П. Стоянович), фондация „Шарл дьо Гол“ (доц. Хр. Милков), Bulgarian Studies Association, USA (гл. ас. Д. Динева), Central Eurasian Studies Society (доц. Р. Чукова), Българска генеалогична федерация(проф. М. Веков, проф. Й. Гешева, доц. П. Пейковска), Международното дружество по унгаристика (доц. П. Пейковска). Проф. Ив. Билярски продължава да участва в две чуждестранни експертни комисии: към Националния фонд за научни изследвания на Румъния и Националния фонд за научни изследвания на Грузия.

Успоредно с това членове на Института участваха в научните и управителни съвети на научни учреждения, организации и висши училища извън системата на БАН в България: Тракийския научен институт (проф. И. Тодев, гл. ас. В. Стоянова), Македонския научен институт(проф. И. Тодев, доц. Ал. Гребенаров, доц. Д. Митев, гл. ас. В. Стоянова, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. В. Милачков), Добруджанския научен институт(гл.ас. В. Милачков). Доц. П. Пейковска е член на Обществения орган на Унгарската академия на науките. Доц. П. Стоянович е член на Общото събрание на Факултета по хуманитарни науки – ШУ „Епископ Константин Преславски“.

В традициите на Института и през 2018 г. учени участваха в организационни и програмни комитети на научни форуми от национален и международен формат. Проф. Ил. Илиев бе член на програмния комитет на международната научна конференция „Пътуване към България „България и Българите: бит, душевност, национална идентичност“ и на организационния комитет на конференцията „Цар на българи и гърци“, посветена на 800-годишнината от възшествието на Йоан Асен II. Проф. И. Марчева бе председател на програмния комитет за провеждане на националната конференция „Развитието на занаятите и индустрията в България през XIX-XXI в. и приносът на Габрово“. Проф. Й. Гешева и проф. М. Веков участваха в организационния комитет на научния форум „Генеалогията-минало и настояще“. Доц. Ал. Гребенаров бе председател на пет национални научни форума (Кръгла маса „140 години от Кресненско–Разложкото въстание“, „Гържествена научна сесия „95 години Македонски научен институт“, „Първата световна война на Балканите, пробивът при Добро поле и събитията през 1918 г.“, „Форуми и прояви на българското националноосвободително движение (1908-1928) и „140 години Македонски въпрос“) и член на националната конференция „Първата световна война и излизането на България от нея“. Доц. П. Пейковска оглави организационния комитет на международната научна конференция *Sources for Analyzing History in Central and Southeast Europe in Modern and Contemporary Times*“. Много от учените от звеното участваха в организационния комитет на българо-украинската научна конференция „България и Украйна в историята на Европа. Доц. В. Атанасова участва в програмния комитет на Четвъртата научна конференция с международно участие „Културно-историческо наследство: опазване, представяне, дигитализация (KIN2018)“. Гл. ас. Д. Динева бе координатор от българска страна при подготовката на българо-полската научна конференция „Извоюваната независимост – полски и български перспективи“. Доц. М. Малинова-Тиен бе модератор на две пленарни секции по време на срещата на местните лидери от формата „16+1“ в София.

Двадесет и девет служители от звеното участваха през 2018 г. в редакционни колегии и съвети на 16 реномирани научни издания: *Bulgarian Historical Review*; Исторически преглед; Известия на Института за исторически изследвания; *Bulgaria Mediaevalis*; Общество, философия, история и култура; Легенда; Дзяло; *Cahiers Balkaniques*; Македонски преглед; *Valahian Journal of Historical Studies*; *Cahiers Balkaniques*; Исторически архив/*Historical Archives*/; Исторически часопис; Родознание/*Genealogy*; Историческо бъдеще; История. От тях международните издания са 12.

Четирима от учените от Института изготвиха през 2018 г. 18 експертни становища за различни институции и органи на управление – Министерски съвет, Министерство на науката и образованието, Българска народна банка, Фонд „Научни изследвания“ и общината на Горна Малина. Наред с това 23 учени са изготвили 51 рецензии и становища по процедури, включително в системата на БАН и други рецензии, включително на проекти, книги, сборници и статии в научни периодични издания.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр.

През 2018 г. в Института освен средствата по бюджетната субсидия и по Фонд „Научни изследвания“ са постъпили и такива по шест проекта:

- „Албум „Главнокомандващият на Действащата армия генерал Никола Жеков“ с ръководител доц. Ал. Гребенаров
- „Научна експедиция до позициите на IX и XI пехотна дивизия в района на гр. Дойран и Беласица“ с ръководител доц. Ал. Гребенаров
- „Стогодишнината от Първата световна война - извори и документи” с ръководител доц. Ал. Гребенаров
- „Сборник с доклади от международната научна конференция „Първата световна война на Балканите и излизането на България от нея (1918 г.)“ с ръководител доц. Д. Вачков
- „Тематичен сборник, посветен на 100-годишнината от Първата световна война – исторически извори“ с ръководител доц. Д. Вачков
- „Провеждане на международна научна конференция на тема „Първата световна война на Балканите и излизането на България от нея (1918 г.)“ в гр. Дойран с ръководител доц. Д. Вачков

В това направление, както по отношение на проектите по Фонд „Научни изследвания“, учените от Института постигнаха значителни успехи в сравнение с предходните години. С увеличаване на заинтересоваността и на националните институции от съвместна работа и със задълбочаване на усилията на учените от Института за популяризиране на възможностите на звеното за съвместна дейност с тези институции по разнообразен кръг от дейности биха се разширили и взаимните ползи от подобни форми на сътрудничество.

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2018 Г.

Основна форма за осъществяване на научноизследователската дейност на Института за исторически изследвания е разработването на проекти по значими проблеми от областта на българската, европейската и светова история, на документалистиката, палеографията и пр. В това отношение се реализират международни и национални проекти с фундаментално и научно-приложно значение, които отговарят на международните стандарти и на националните нормативни изисквания и подпомагат развитието не само на науката, но и на обществото в различни аспекти.

Няколкогодишните усилия за финансиране от Фонд „Научни изследвания“ дадоха резултат през 2018 г. Екип от утвърдени учени, ръководен от проф. Ил. Марчева и с участници от звеното проф. Т. Стоилова и доц. П. Димитрова спечели средства за двугодишен проект с Института по славяноведение на Руската академия на науките на тема **„Русия, България, Балканите. Проблемите на мира и войната 18-21в. (митове и действителност)“**. Друг проект с ръководител доц. д-р Ал. Гребенаров и участници от звеното доц. Д. Вачков, гл. ас. В. Милачков, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. Г. Н. Георгиев и докт. Н. Поппетров също спечели финансиране от Фонд „Научни изследвания“ за срок от три години. Темата на проекта е **„Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“**. През годината продължи изпълнението на изследователски проект по същия фонд с ръководител гл. ас. д-р Ст. Стойчева на тема **„Историческа демография на българските общности в Македония и Украйна (края на XIX до средата на XXв.). Статистически анализ“**. След участие в конкурса за подпомагане на българската научна периодика на Фонд „Научни изследвания“ две от издаваните от Института списания, *Bulgarian Historical Review* и *„Исторически преглед“*, също получиха финансиране.

Във връзка с осъществяване на програмата на Национален комитет към Министерството на отбраната на Република България за **отбелязване на 100 години от Първата световна война и участието на България в нея** са финансирани 5 проекта на Института с ръководители доц. Ал. Гребенаров и доц. Д. Вачков.

Учени от Института работиха през 2018 г. по различни международни и национални проекти, по които Институтът не е водеща организация. Проф. Ил. Илиев участва в Националната научна програма **„Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“** с ръководител проф. С. Бърлиева. Доц. П. Пейковска продължи участието си в мащабен двугодишен проект на Института за изследване на населението и човека – БАН, финансиран от Министерски съвет: **„Мерки за преодоляване на демографската криза в България“**. Доц. Р. Стоянова и гл. ас. А. Стрезова приключиха успешно работата си в проекта на Научен архив на БАН **„Енциклопедичен справочник и база данни „Жените в историята на академичната наука в България“**, финансиран от Национална комисия за ЮНЕСКО към Министерството на външните работи на Република България. В Проект на Нов български университет на тема **„Забравените бележити българи - Никола Стоянов“**, финансиран от Централен фонд за стратегическо развитие на Нов български университет, участваха от Института доц. Даниел Вачков и гл.ас. Алека Стрезова. Доц. Р. Чукова бе част от екипа на приключилия през годината проект на МОН **„Студентски практики – Фаза 1“**, финансиран от ОП НОИР. Доц. Е. Кандиларов участва в международен научно-изследователски проект на СУ „Св. Климент Охридски“ (катедра „Кореистика“ на ФКНФ), Министерството на образованието на Република Корея и Академията за корейски изследвания. Темата на проекта е **„Establishment of a Combined Education and Research System for Root-taking and Spreading of Korean Studies in Eastern Europe“**. Гл. ас. Р. Сечков работи в колектив по ОП НОИР с проект на тема

„**Заедно в училище**“ на община Лом. Същевременно доц. Ал. Гребенаров е ръководител на проект на Македонския научен институт в Конкурс за „**Българска научна периодика – 2018 г.**“ Доц. Ал. Гребенаров и гл. ас. В. Милачков ръководиха успешни проекти, финансирани от Министерството на културата по програма „**Помощ за книгата**“. Проект „**The Chinese civilization and world civilizations - interactions and comparisons**“ с участник от Института доц. М. Малинова-Тиен приключи успешно през годината.

С подготовка на документален сборник приключи и проектът „**Дубровник и България XIII – XV в.**“, по който водеща организация е СУ „Св. Кл. Охридски“, а участник от Института е гл.ас. Е. Костова. Същевременно учените от Института участваха в различни научни форуми, чийто финален етап е по традиция подготовката на публикации за рецензирани сборници.

Продължи сътрудничеството на Института, развивано в рамките на двустранни спогодби на Българската академия на науките с чуждестранни научни институции. Проектите поддържат съвместните изследвания на български учени с учени от водещи научни центрове по света по важни теми от българското, европейското и световното историческо развитие и също по традиция включват организирането на научни форуми, изнасянето на лекции и публикации в рецензирани тематични сборници и реномирани български, европейски и извъневропейски издания. По-подробно тези проекти се представят в частта за международното научно сътрудничество на звеното.

През 2018 г. бяха одобрени от Научния съвет на Института два нови и продължи работата по два проекта, които са колективно дело на учени от звеното и които са с бюджетно финансиране. Основна цел на тези проекти е издирването на извори и документи и техния анализ в научни публикации. В това направление през 2018 г. започна разработването на проект на тема „**Ежедневието на империите. Средни векове – XX век**“ с ръководител проф. Т. Стоилова. Другият нововъведен проект е на тема „**България: икономика и политика по време на разведряването 60-те- 70-те години на XX век**“ с ръководител проф. И. Марчева. Продължи работата по проект „**Социални и социално-професионални групи в провинция Румелия през XV-XVIII век**“ с ръководител доц. Ст. Първева. През годината приключи проектът „**Епистолярно наследство на Марин Дринов**“, ръководен от доц. Пл. Божинов. С издаването на общ сборник приключи проектът с международно участие „**Външни миграции в България, XIX-XXI в.: историко-демографски, социално-антропологически и етнокултурни аспекти/ International Migration in Bulgaria, 19th – 21st Centuries: Historical-Demographic, Social-Anthropological and Ethno-Cultural Aspects**“ с ръководител доц. П. Пейковска.

Същевременно учени от Института разработват няколко индивидуални проекта по важни теми от българското и световно историческо развитие. Наред с публикуването на резултатите от проучванията по тези проекти, учените участваха в международни и национални научни конференции.

Важен елемент от дейността на Института са и проектите по програмата за подпомагане на младите учени в БАН. През 2018 г. се изпълняваха четири такива проекта с изпълнители докторантите В. Михайлов и М. Митева с научен консултант проф. И. Марчева и един от гл. ас. Ст. Димитров с научен консултант доц. Ст. Първева.

Анализът на участието на учени от Института за исторически изследвания в национални и международни проекти, по които звеното е водеща организация и в проекти на други институции е с много високи резултати. Наред с бюджетно финансираните форми през годината се увеличи броят на проектите, финансирани от Фонд „Научни изследвания“, по Оперативни програми на Европейския съюз, ЮНЕСКО и по програми на български министерства и ведомства. Този резултат свидетелства за нарастналата разпознаваемост на Института в българските и чуждестранни научни среди и същевременно допринася за повишаване на ролята на българската наука за развитието на българското общество и за обозначаване на мястото на България в Европа и света.

Естествен резултат от проектните усилия на учените от Института през 2018 г. е публикуването на научни изследвания. В това отношение, съчетано с извънпроектни форми, публикаторската дейност на звеното през годината се изразява в общ брой 161 изследвания. От общия брой монографиите са 15, като една от тях, в чиято разработка участва учен от звеното, е издадена от авторитетното международно издателство *Routledge*, другият колективен труд с участие на учени от Института е по програма на ЮНЕСКО, а една самостоятелна монография е оценена като изследване с национално значение. Според въведените през годината от Общото събрание на БАН критерии за оценка на научната продукция научните публикации в издания, индексирани в WoS, Scopus и ERIH+ са 12. Броят на реферираните научни публикации в издания, неиндексирани в WoS, Scopus, ERIH+, вкл. сборници от международни и национални научни форуми, издадени от национални и международни академични издателства е 53. Така оценените във високите категории научни публикации заедно с монографиите формират близо половината от научните изследвания в Института, като останалите публикации в оценените като неакадемични, но рецензирани български и международни научни издания отговарят на общите традиционно поддържани от Института високи критерии за научен анализ.

Общият брой приети за публикуване през 2018 г. научни изследвания на учени от Института е 108.

Традиционно важен показател за атестацията на Института и за работата на отделните учени е издаването на монографичен труд и на сборници. През 2018 г. работата в това направление е следната:

Монографии:

Стоилова, Тамара. Русия във Века на Просвещението и революционните събития през XVIII век. Имперски интереси и политика. С., Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“. 2018. 362 с. ISBN 978-954-322-922-2

Изпълнен с драматизъм в идеологията и политиката, европейският XVIII век преобръща историческото развитие на континента и внася нов ред в отдалечената до този момент Руска империя. Монографията изследва влиянието на новите идеи и на последвалите ги революционни събития върху имперските интереси и политиката на Руската империя по времето на Екатерина II. Изследван е руският пробив на юг през 80-те години на XVIII век: построяването на Херсон като отбранително съоръжение и корабостроителница, както и успешната работа на руската дипломатическа мисия в Константинопол. Революцията във Франция променя дневния ред на империята, която следи събитията, без при това да се намесва пряко в тях. Вниманието на Петербург е насочено към Полша и революционния ентузиазъм на поляците, в който вижда заплаха, но и възможност за окончателната подялба на полските територии. Отражението на европейските събития върху руско-турските отношения след войната от 1787-1791 г. и решимостта на Руската империя да постигне интересите си е проследено чрез дейността на тримата руски посланици в Константинопол през 90-те години на XVIII век.

Монографията е оценена като изследване с национално значение.

Тодев, Илия. Батак в Априлското въстание – и в българската памет. Изд. „Захарий Стоянов“. С., 2018, 197 стр. с. 24 ил. ISBN 978-954-09-1247-9.

Готовска - Хенце, Теодоричка. „Кирилският код: славистиката и преоткриването на българите“, Издателство Парадигма, София 2018. 364 стр. ISBN: 978-954-326-346-2

В изложението са разгледани връзките на българските възрожденци с Пражкия славистичен център, славянската взаимност като идеология по време на революцията от 1848 г. Акцент е поставен върху дейността на Юрий Венелин, Васил Априлов, Неофит Рилски, Иван Богоров. Специално внимание е отделено на основаването на Габровското училище и на модернизирването на българското образование по европейски образец. Написана на достъпен език, монографията въвежда читателя с внимание към историята и личностите от изследвания период и е предназначена не само за научната общност, но и за по-широк читателски кръг.

Вачков, Даниел. Аварии и катастрофи. Хроника на социалистическата индустриализация. София, изд. Сиела, 2018, 214 с. ISBN: 978-954-28-2486-2

Изследването разглежда един изцяло непроучен в българската историография аспект от процеса на индустриализация в България през годините на комунистическото управление 1944 – 1989 г.. Въз основа на проучването на богат архивен материал от фондовете на различни икономически министерства, професионалните съюзи и на Държавна сигурност се проследяват както големите индустриални аварии и катастрофи, така и множество отделни тежки трудови инциденти. Този феномен се използва за отправна точка за по-широко анализиране на стопанската и социалната политика на режима през този период. Изводите показват, че огромният брой индустриални и транспортни аварии (средно по два смъртни случая на ден), като цяло строго укривани от обществеността, се дължат най-вече на грубо неспазване на трудовата дисциплина, постоянно и на практика ненаказуемо нарушаване на социалното законодателство в името на изпълнението на производствения план и не на последно място на лошо изградената и бързо амортизираща се индустриална и транспортна база. В желанието си да прикрива истинските проблеми в промишлеността, водещи до смъртните инциденти, властта се оказва неспособна да предприеме адекватна политика за тяхното минимизиране.

Златарски, Владимир. Неискрените. България, Румъния и Централните сили (1913-1914 г.). С., 2018, Изд. Авангард Прима, 304 с., ISBN 978-619-239-031-0

Монографията „Неискрените. България, Румъния и Централните сили 1913-1914 г.“ разказва за трудния път към установяване на нов тип общуване между София и Букурещ в условията на неизяснените отношения на Австро-Унгария и Германия както между тях самите, така и спрямо двете балкански държави и в Европа. За първи път събитията са разгледани в контекста на разнопосочните интереси на единия от двата мощни европейски блока от онова време. След неуспешния край на балканските войни България попада в тежка международна изолация. Пред държавния елит застават нови задачи: страната да се съхрани и изправи, да избегне фалита и да се стабилизира, „да свие знамената за по-добри дни“, когато да опита да поправи стореното. Тези задачи дошлото на власт наред кризата правителство на Васил Радославов ще иска да гони с нова външнополитическа ориентация. В нея важна роля са призвани да играят Австро-Унгария и Германия, а също и Румъния. Промяната в общите тенденции е условната рамка, която определя началото и края на тази история. Тя започва във времето, когато наред балканските войни се оформят измененията, които придават нов облик на региона и завършва, когато обратът в румънската ориентация, макар и още таен, получава ясни политически очертания. Първата световна война вече бушува над европейския континент, безвъзвратно отнасяйки във вихъра си сигурността на стария идиличен свят.

Митев, Димитър. Форин офис срещу ВМРО (Македонският въпрос в българо-британските политически отношения 1919–1923 г.). С. 2018 г. 283 с. Издателска къща „Арка“, ISBN 978-954-8356-63-4

Да се каже, че политиката на Британската империя след Първата световна война е враждебна към българския национален въпрос е вярно, но непълно. Лондон е един от главните архитекти на българския национален погром, сътворен в Париж през 1919 г. В огромна степен условията на Ньойския договор са дело на английската дипломация.

В монографията се анализира в детайли британската политика по Македонския въпрос от 1919 до края на 1923 г. През целия период на власт във Великобритания са същите консервативни сили от чиито среди произлизат т.н. „Парижки миротворци“, политиците които създадоха следвоенното териториално устройство в Европа и Близкия Изток. Тяхната политика по Македонския въпрос е праволинейна и неотстъпчива – увековечаване постановленията на Ньойския договор, или с други думи казано – увековечаване на националната катастрофа на България след войните от 1912 – 1918 г.

За разлика от Англия, управлението през тези години в България не може да бъде определено като консервативно. Напротив, на правителството на БЗНС, начело с властния земеделски лидер Александър Стамболийски, повече приляга определението революционно. В областта на външната политика, за първи път след Освобождението през 1878 г. Македонският въпрос е поставен в сянката на Тракийския. Стамболийски повежда открита война срещу ВМОРО, което задълбочава враждебния вътрешнополитически фронт срещу земеделското правителство и допринася за неговото отстраняване от власт на 9 юни 1923 г. чрез държавен преврат. След преврата Македонският въпрос отново излиза с цялата си острота на балканската политическа сцена, което принуждава британската дипломация да определи по-ясно позицията си спрямо него и най-вече спрямо неговото нелегално въоръжено проявление - Вътрешната македонска революционна организация.

Славов, Слави. ВМОРО между фанфарите на Хуриета и грохота на оръдията (1908–1912). Бургас, 2018, 256 стр. Изд. „Либра Скорп“. ISBN 978-954-471-465-9.

Монографията проследява развитието на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) през един сравнително кратък, но изключително динамичен период от нейната история – времето от Младотурската революция и обявяването на т.нар. Хуриет (1908) до навечерието на Балканската война (1912). Периодът се характеризира с множество трансформации в самата ВМОРО, с краткотрайни, но немалки надежди, че нещо в Османската империя ще се промени, с последвало разочарование и постепенно връщане към линията на въоръжена революционна борба.

Акцентите в изследването са поставени върху не толкова известни моменти от дейността на Вътрешната организация и особено – върху нейните разностранни отношения с българската държава.

Вачкова, Веселина. Масонството в България / Freemasonry in Bulgaria. София, Тангра ТанНакРа, 2018, 287 с. (съавт. И. Жейнов, Пл. Павлов, С. Ташев, Хр. Темелски) ISBN: 978-954-378-153-3; 64-116.

Главата, на която съм автор – „Богомилството“ - е част от историческото въведение към появата на същинското масонство в България. В нея обръщам внимание на древните корени на богомилството, които могат да се търсят както в ранното християнство, така и в предхристиянските вярвания на траки и българи. Акцентът на първо място пада върху социалните и религиозните възгледи на богомилите, много от които буквално могат да се определят като „протомасонски“. На второ място обръщам внимание на особената ситуация на богомилите в България, където тяхното съществуване е приемано с полуосъждане и полупризнаване. Последното има редица последствия, сред които развитие на уникална богомилска иконография, наложила се постепенно като традиционна в българските храмове (например крилатият Христос Емануил и крилатата Богородица, в чиито изображения директно се отразява богомилското твърдение, че Христос и Богородица са ангели).

Валентинова, Доротея. Архивно-документални източници за кризите в съвременното общество. Фондация „Българско историческо наследство“, 2018, ISBN 978-954-8536-25-7, 208 с.

Анатомия на противостоянията; глобализация в кризите или кризи на идентичността и легитимността; съвременните стари-нови войни, тероризмът и homo militaris; глобалният дефицит на справедливост или демокрацията в колапс; деца-бомби или свят отвъд безумието – тези и други критични зони в управлявания хаос на съвременната събитийност са локализиращи чрез техните източници, субекти и обекти, в техния социополитически, моралноетичен и исторически прочит в контекст, който представя съвременния човек в битките му за власт и контрол, ресурси и капитал, пространство и социално, икономическо, политическо, военно и културно надмощие.

Кои са жертвите и мишените, има ли автентични архитекти и суверени на властта, *сiу вопо?* и къде е спасителният *exodus* от глобалното неравенство и глобалният дефицит на справедливост са част от проблемните зони в съвременната геополитически реалии, на които е посветена монографията.

Трайкова - Йоанина, Весела. Българо-гръцкият национален сблъсък в Македония и неговите корени. (Опит за преосмисляне). С., 2018, 672 с. Издат. „Булга Медиа“, ISBN 978-954-9670-38-7.

В първия дял на книгата авторката излага заключението си (резултат от нейните проучвания), че началото на българо-гръцкия сблъсък е положено още през Първото българско царство, във връзка с особеностите на Българската църква.

Важна съставна част на изследването е аналитичното разглеждане, въз основа на писанията на някои български възрожденци, как паметта за корените на българо-гръцкия национален сблъсък и за началата на Българската църква, проговаря на самите тях и какви виждания изказват те.

Нататък се търси се отговор на въпроса: „Защо именно Македония се оказва най-конфликтният район на Балканите.“ Разглеждат се и различията в наследството, с което българи и гърци влизат в епохата на нациите. Както и как тези различия, заедно с някои други обстоятелства, предопределят съответните специфики в гръцкия и българския национализъм, които съответно биват анализирани.

Втората част на труда е посветена на конкретното развитие на българо-гръцкия национален сблъсък. Изяснява се предимно еволюцията в гръцките виждания по Македонския въпрос, както и по отношение на тактиката и стратегията за налагане на гръцките аспирации в областта.

Изложението е така построено, че самият разказ да проговори на читателя в следната насока: Как и защо от гръцка страна се стига до изкривеното разбиране за естеството на българското национално движение в Македония; Как и защо българите се превръщат в главния враг на гърцизма в областта, считана според Мегали идея, за гръцка; Как и защо се стига до фанатичното озверяване срещу всичко българско.

Успоредно с това, се проследяват основните конкретни прояви на този сблъсък: по-важните насоки в гръцките действия за спечелване на Македония за Гърция, както и някои аспекти на българския отговор.

Никифорова, Сия. Българската стопанска политика във Вардарска Македония (1941–1944). С., 2018. 296 с. Изд. Македонски научен институт. ISBN 978-619-7377-02-6.

Присъединените към Царство България през 1941 г. територии във Вардарска Македония предлагат сложен за решаване ребус пред официалните власти. Стопанството на страната, ангажирано с големите германски проекти за господство в нова Европа, започва да изпитва неимоверни трудности, а сега трябва да спасява и новите земи. Това то прави по недвусмислен начин. Милиарди са левове, инвестирани в социалноикономически проекти в Повардарието, което получава шанс да се включи пълнокръвно в живота на обединеното отечество.

По време на Втората световна война при върховно напрежение и изпитание, изживявайки тежки моменти, София не защитава интересите на населението в старите предели. Истината за присъствието на българските власти във Вардарска Македония през 1941–1944 г., оставило след себе си редица нововъведения и придобивки за местното население и ошетило това от вътрешността на страната, дълго беше премълчавана и игнорирана. Извеждането на преден план на чисто стопанските аспекти, които са в

състояние да докажат градивната роля на българската държава в региона, дава шансове на историческата наука в България да преодолее дългогодишния комплекс, изграден в миналото.

Генов, Георги. Ликвидиране на ръководните органи на организацията и по-специално в Пиринския край. С., Изд. "Sevun rais", 143 стр., ISBN 978-619-90920-5-7

Във въведението, авторът се е постарал да проследи съдбата на ВМРО между 1934 – 1944 години. В глава първа той описва „първите 40 безнаказани дни” на установилата се комунистическа власт след девети септември, 1944 г., през който период са избити стотици стари войводи, дейци и симпатизанти на ВМРО; излизането в нелегалност на много от застрашените от терор и убийства македонски българи, и особено тези в Пиринския край, между които са и много изтеглящи се от Вардарска и Беломорска Македония кадри на организацията.

Обърнато е специално внимание на т.н. „народен съд” по времето на който са издадени стотици смъртни и доживотни присъди, като най-силно е ударена интелигенцията симпатизираща на михайловистите. Така например, най-големия български писател Димитър Талев, председателя на Съюза на българските художници – Райко Алексиев, писателя Данаил Крапчев и др.

„Народният съд” осъжда с обратна дата множество македонски дейци. Малко по-късно бе проведен първият македонски процес, в който бяха въвлечени десетки смели бойци от българската охрана в Беломорска Македония, сражаваща се срещу: гръцките андарты, гръцките комунисти-партизани, немските окупатори, които не бяха предали за администриране тази част от Македония на царство България и италиано-албанските банди.

За първи път се описва подробно смелия ход на ВМРО да се легализира, да образува свой Централен комитет, включващ: Иван Михайлов, Георги(Жоро) Настев и Владимир Куртев. Последният става инициатор на редица срещи с дейци на Отечествения Фронт и получава привидни гаранции от РП(к), че „косъм няма да падне от главата” на неговите другари. Също така, част от протогеровистите, привлечени от новата власт, обещават на Куртев, че ще се върви към обединение и ще съдействат михайловистите да не бъдат избивани безпричинно.

Вследствие на всичко това се легализират: студентската организация на ВМРО – Корпорация „Шар“, ученическите дружества „Вардар“, Съюзът на македонските дружества в България. Михайловистите навлизат активно в средите на научната общност и по-специално в Македонския научен институт...

За жалост това действие струва много скъпо на ВМРО, защото подмамани да излязат на светло, те стават обект на по-лесно наблюдение от страна на комунистите, които не спират репресиите, особено в Пиринския край.

След по-малко от година, по внушение от Москва и лично нареждане от страна на Георги Димитров и Антон Югов започват масови арести, на ръководни дейци на

организацията. В първите дни на юни, 1946 г. се извършва най-жестокият погром в новата ни история, от страна на комунистическата власт. Арестувани са Централният комитет на ВМРО и стотици други дейци, и симпатизанти на организацията.

Започва зловещият „втори македонски процес“. На него се явяват само 22-ма оцелели михайловисти. Преди процеса са избити без съд и присъда членовете на Централния комитет, помощните му структури, както и стотици други деятели. Садисти като Лев Главинчев, Тома Трайков, Костадин Кехайов – Бакото(в Пиринско), се разправят с цвета на българщината от Македония, като прилагат методи на изстребление, непознати дори в средновековието – разстрели на хора, сами изкопали гроба си; заливане с бензин и подпалване на рейсове със живи хора; хвърляне и изгаряне в пещите на затворите...

Зверствата обаче не сломяват духа на ВМРО и в края на година и началото на следващата 1947-ма година се разраства нова вълна на борба срещу властта. В планините Пирин и Рила се появяват все нови, и нови чети на ВМРО, някои пристигащи през граница. Осъществява се една от най-мощните акции на ВМРО – т.н. „Македонска младежка конспирация“. Всичко това е последвано от масови арести, изпращане по лагери, въдворяване в провинцията и заграбване на имоти от роднините на набедените за „врагове на народа“. В крайна сметка, може да се констатира, че чак до средата на 50-те години борбата на ВМРО срещу комунистите не може да бъде усмирена. Но тя вече се води и с подкрепата на САЩ, и Англия, които най-накрая осъзнават, че оставяйки Царство България в ръцете на Съветите, допринасят за обезглавяването на една цяла, европейска нация.

По нататък в книгата се описва яростната съпротива на ВМРО, заедно с горяните, легионерите и другите опозиционни сили (претърпели крах след фалшифицирането на поредица от избори) срещу македонизацията в Пиринския край и масовата колективизация.

В края на монографията са приложени интересни документални свидетелства, осветляващи гледната точка на някои комунистически велможи в Пиринско, както и поменник на жертвите от ВМРО, от този край на страната. Списъците са събрани от Македонската патриотическа организация в Северна Америка.

Книгата е богато илюстрирана с фото-изображения на най-видните дейци на ВМРО, паднали в жертва на комунизма, както и факсимилета от документи от тази епоха.

Georgi Genov. The roll of our Orthodox Priests in America in defending the truth about the Bulgarians in Macedonia after 1945. Sofia, 2018, edition: Sevun rays, pp. 179, ISBN 978-619-90920-7-1

В монографията се описва един трагичен период от македоно-българското национално освободително движение след Втората световна война, когато ВМРО не продължава своята дейност срещу режимите в Югославия и Гърция, а съпротивата срещу тях се поема от Македонската патриотическа организация в Северна Америка и главно от

Американската Православна Църква. Както политическото формиране на емиграцията – МПО, така и техните духовни лидери (митрополит Кирил Йончев, свещениците и монасите), които са американски и канадски поданници, се осмеляват да застанат начело на борбата срещу комунизма в България и Югославия, както и срещу монархическата диктатура в Гърция. Бидейки по право членове на ЦК на МПО, българските духовници (и най-вече тези в Канада), започват да изпращат мемоари, петиции и др. до северно-американските правителства. Българските православни лидери реагират на всяка една, гръцка и сръбска нота, клеветяща българите в Македония и подправяща тяхната национална идентичност, с аргументи, изградени на строго-спазващи истината документални извори и публикации по т. н. „македонски въпрос“. Особено от канадското правителство, доводите им не се оспорват. Въпреки това те получават любезни отговори, че правдата е на страната на българите, но тъй като Гърция е съюзник, а Югославия потенциален такъв, канадското правителство не може да осъществи ефективна защита на българите в Македония, жертвайки своите гео-стратегически интереси.

Все пак в историографията ще остане споменът за невероятното родолюбие на нашето духовенство в Северна Америка, което в известен смисъл допринесе за падането на комунизма в България и Югославия, и по този начин спомогна за оцеляването на българщината в една от трите части на Македония – Пиринска; до известна степен съхрани спомена за родовия корен на българите във Вардарска(северна) Македония, обаче нищо не постигна в тази насока спрямо съюзника на Канада – Гърция.

И до ден днешен на запад от Солун цари безвластие и текат процеси на погърчване над българите от беломорска Македония – една територия от 32 000 кв. км., населена с близо половин милион българи (1912 г.).

Издаването на тази книга бе подпомогнато активно от издателства, близки до Македонската Патриотическа Организация: „Веритас ет пневма“ и „Седем лъча“.

Същевременно Даниел Вачков участва в монография, която е публикувана от авторитетното издателство Routledge:

Vachkov, Daniel. Bulgaria under communism. New York, Routledge, 2018, p. 476. (Съавторство с И. Знеполски, М. Иванов, М. Груев, М. Методиев, И. Еленков, Пл. Дойнов); 28-117 ISBN-13: 978-0815372790; ISBN-10: 0815372795

Посредством авторитетното издателство Routledge колективната монография представя на англоезичната публика историята на България по време на комунистическото управление 1944 – 1989 г. Проследени са всички важни етапи от политическото, икономическото, социалното и културното развитие на страната през тези 45 години. Събитията за разгледани и анализирани в по-широк аспект на фона на международните процеси, които настъпват в цяла Източна Европа след Втората световна война. Изведени са основните характеристики на режима, начините по които функционират политическата и икономическата системи, обяснени са причините за неговото рухване.

Росица Стоянова и Алека Стрезова участваха в монографично изследване въз основа на проект на ЮНЕСКО:

Стрезова, А., Стоянова, Р. Жените в историята на академичната наука в България. Хабилитираните жени в БАН. Roprint, 2018, ISBN:978-619-90373-7-9, 351 с.

През 2018 г. под редакцията, съставителството и с изследвания на учени от Института бяха публикувани няколко сборника:

Laudator temporis acti. Studia im memoriam Ioannis A. Božilov, vol. I. Religio. Historia, curavit I. A. Biliarsky, Serdicae MMXVIII, 510 p., ISBN 978-619-176-131-9

Това е първият том от двутомника в памет на Иван Божилов – един от най-забележителните български медиевисти от втората половина на Двадесети век. Томът съдържа статии на учени от Европа и Северна Америка от сферата на религията и историята от късната Античност до ранното Ново време. Разполагаме с въвеждане в обръщение на нови извори и на нови интерпретации на вече известни такива. В книгата са включени статии на известни български и световни медиевисти и произведения, които могат да променят нашата представа за миналото.

Laudator temporis acti. Studia im memoriam Ioannis A. Božilov, vol. II. Ius, imperium, potestas. Litterae. Ars et archaeologia, curavit I. A. Biliarsky, Serdicae MMXVIII, 636 p. ISBN 978-619-176-130-2

Това е вторият том от двутомника в памет на изтъкнатия наш колега-медиевист Иван Божилов. В него материалите са групирани в три части. Първата обхваща теми от историята на правото, както и такива, свързани с властта. Тук присъствуват и статии, които съдържат публикуване на нови, неизвестни или неизползувани правни текстове. Втората част обхваща теми, свързани с литературата и езика. Точно тук можем да открием приносни изследвания, които отварят нови хоризонти на дирения. Третата част е свързана с археологията и изкуствознанието и става дума несъмнено за нови интерпретации или за устойчиво разбиране на визуалните извори.

Миграции на хора и идеи в България и Унгария (XIX–XXI в.) / Emberek és eszmék migrációi Bulgáriában és Magyarországon (19–21. század) / Migrations of People and Ideas in Bulgaria and Hungary, 19th–21st Centuries. Съст. Пейковска, П., Г. Деметер. С.: Изд. „Парадигма”, 2018, 458 с. [Series Publications of the Bulgarian-Hungarian History

Commission, Vol. 4] ISSN 2535–0757, ISBN 978-963-416-127-1 (II–RCH–HAS), ISBN 978–954-326-369-1 (Изд. „Парадигма“)

Книгата е подготвена по два научноизследователски проекта: българо-унгарски междуакадемичен проект на Института за исторически изследвания при БАН и Института за история към Центъра по хуманитаристика при Унгарската академия на науките на тема „Свързани истории: Извори за конструиране на историята в Централна и Югоизточна Европа, XVII–XXI век“ и национален проект с международно участие на Института за исторически изследвания при БАН на тема „Международни миграции в България, XIX–XXI век: историко-демографски, социално-антропологически и етнокултурни аспекти“.

Издава се с финансовата подкрепа на Програма Publishing Hungary при Министерството на външните работи и външноикономическите връзки на Унгария и Унгарския културен институт при Посолството на Унгария в София. Финансовата подкрепа е стойност 2000 евро.

Настоящият сборник е реализиран от двустранната Българо-унгарска историческа комисия и е том 4 от международната книжна поредица „Publications of the Bulgarian-Hungarian History commission“.

Той съдържа текстове на български, унгарски и руски учени от различни български и чуждестранни научни институции – академии и университети. Разработките, включени в тома, са посветени на такъв ключов въпрос на нашето съвремие какъвто са миграциите. Целта на изданието е да представи историческия опит на Унгария и България в международните миграции, да анализира системата от взаимовръзки и взаимовлияния между мигрантите и местното население, чийто основен елемент е интегрирането на мигрантите чрез образованието и професионалната им реализация. Обект на изследване са политически и трудови, масови и индивидуални международни миграции, бежански вълни, към които се подхожда от гледна точка на дихотомията имиграция – емиграция. Проучени са и отделни социалноантропологически и етнокултурни аспекти на международните миграции в България и Унгария като: миграциите и етногеографията, процесите на акултурация, адаптация и интеграция, „движението“ на знания, възрастовите и половите структури, трудовата реализация зад граница. Различни аспекти на миграционните процеси са интерпретирани чрез анализа на нови, неизползвани досега исторически извори, чрез прилагането на модерни интердисциплинарни методи на изследване.

ΑΓΓΕΛΟΣ, Сборник в памет на акад. Димитър Ангелов, т. II, Съст. Вл. Ангелов, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018, 215 с. ISBN:978-954-07-4392-9

Том II от сборника АГГЕЛОС се издава в памет на именития български византинист акад. Димитър Ангелов във връзка с навършването на сто години от рождението му. В първата част на тома са поместени спомени на Д. Ангелов за личности, които отдавна са си отишли от този свят, и за тях днешното поколение може да съди само по публикациите им. Д. Ангелов разказва за своите приятели и познати, за колегите си Ал. Бурмов, И. Дуйчев, П. Динеков, С. Маслев и др. На страниците на сборника могат да се прочетат не само преценки за качествата и слабостите им като учени, но и характеристики за нравствените им позиции и морал. Във втората част на сборника са поместени спомени за акад. Д. Ангелов, написани от негови колеги, студенти и роднини.

Занаяти и търговия. Социално-икономическо развитие на тракийските земи. Съст. и ред. Димитров, Стефан, Ел. Митева, Изд. „Абагар” АД, Велико Търново, 2018, 434 стр., ISBN 978-954-92947-5-0.

Сборникът „Занаяти и търговия. Социално-икономическо развитие на тракийските земи” е резултат от проведената през 2017 г. в гр. Свиленград национална научна конференция „Занаяти, търговци, пазари: социално-икономическо развитие на тракийските земи”. В сборника са поместени статии на учени от Института за исторически изследвания при БАН, Института за балканистика с център по тракология – БАН, Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН, ПУ „Паисий Хилендарски”, НИМ-София, РИМ-Стара Загора, РИМ-Хасково, Тракийски университет – Стара Загора, местни краеведи и уредници от музеите в градовете Димотика и Суфли, Р Гърция. Една част от изследванията акцентира върху ботаниката и растениевъдството на Тракия в пътеписите и научните трудове на Доменико Сестини (1750-1832); занаятчиите и търговците в Свиленград и региона през епохата на Възраждането; производството на сусам и тахън в Хасковско; основните занаятчийски и търговски центрове в Харманли и областта; тържищата и панаирите в Тракия, а другата част върху производството и търговията с коприна. Сред проучванията, посветени на копринопроизводството, можем да посочим статиите за първите гренъори в Свиленград; основните центрове за търговия с пашкули по долното течение на р. Марица; копринарството в Хасковски регион – от занаят към държавна индустрия след Втората световна война; Суфли – столицата на коприната (XIX-XX в.); архитектурата по пътя на коприната в Суфли и др.

Алманах за историята на Русе. Ред. Р. Стоянова, Т. 17, Русе, 2017

През 2018 г. Институтът беше организатор или съорганизатор на 18 международни и национални научни форуми:

- „Форуми и прояви на българското националноосвободително движение (1908-1928), Кюстендил, Босилеград, март 2018 г.

- Развитието на занаятите и индустрията в България през XIX-XXI в. и приносът на Габрово, Габрово, април 2018 г.
- Гаврил Кръстевич - политик, учен, общественик, София, май 2018 г.
- „140 години Македонски въпрос“, Благоевград, май 2018 г.
- Годишна университетска научна конференция на НВУ „Васил Левски“, Велико Търново, юни 2018 г.
- „България и Украйна в историята на Европа“. Международната научна конференция по повод 100-годишнината от установяването на дипломатически отношения между България и Украйна, София, юни 2018 г.
- Христо Г. Данов - живот и дело, Клисура, юли 2018 г.
- Първата световна война и излизането на България от нея (1918 г.), Нов Дойран, Република Македония, септември 2018 г.
- Първата световна война на Балканите, пробивът при Добро поле и събитията през 1918 г.“, Научна конференция с международно участие, Перник, септември 2018 г.
- À la recherche du passé utile. L'histoire comme ressource pour le présent. In Search of the Useful Past. History as a Resource for the Present, Букурещ, септември 2018 г.
- „Bulgaria and China: Historical Parallels in the Attempts at Modernization from the End of World War II to the Beginning of the 21st Century, София, октомври 2018 г.
- Sources for Analyzing History in Central and Southeast Europe in Modern and Contemporary Times, Будапеща, октомври 2018 г.
- Полско-българска научна конференция „Извоюваната независимост - полски и български перспективи“, София, октомври 2018 г.
- Проф. Марин Стоянов Дринов – учен, общественик, държавник, Панагюрище, октомври 2018 г.
- Кръгла маса „140 години от Кресненско–Разложкото въстание“, Разлог, ноември 2018 г.
- Генеалогията – минало, настояще и бъдеще, София, ноември 2018 г.
- Всекидневието в империите. Средновековие - XX век, София, ноември 2018 г.
- Цар на българи и гърци. Конференция по случай 800-годишнината от възшествието на Йоан Асен II (1218-1241), София, ноември 2018 г.

Важно продължение на научно-изследователската дейност на учените от Института е популяризирането на тази дейност сред българското общество посредством различни форми и методи. През 2018 г. членовете на звеното направиха многобройни публикации в периодичния печат, дадоха редица интервюта за печатни и електронни издания и участваха в разнообразни телевизионни и радио-предавания. Дискусиите в посочените дейности бяха посветени на важни проблеми от българското, европейско и световно развитие от древността до наши дни: по повод национални празници, за участието на България в Първата световна война, за годишнината от Октомврийската революция, относно развитието на Украйна, Полша и Македония и връзките с България, по

миграционни проблеми, по други важни исторически дати от развитието на европейските държави, исторически процеси и актуални проблеми от развитието на страните от Азия и пр. Същевременно редица учени коментираха живота и дейността на известни личности от българската и световна история, включително учени.

През 2018 г. проф. Ил. Илиев участва и в изготвянето на три учебника по „История и цивилизация“ за нуждите на средното образование, доц. Д. Вачков е един от авторите на учебника за 7-ми клас по „История и цивилизация“, а доц. П. Стоянович публикува университетски курс лекции. Проф. И. Марчева е рецензирала втора част на подготовения учебник по „История и цивилизация“ за 9-ти клас при обучение с интензивно изучаване на чужд език. С тези дейности пряко се обслужват интересите на държавата и на обществото.

2.1. Най-значимо научно постижение

От секциите постъпиха следните предложения:

Laudator temporis acti. Studia im memoriam Ioannis A. Božilov, vol. I. Religio. Historia, curavit I. A. Biliarsky, Serdicae MMXVIII, 510 p., ISBN 978-619-176-131-9

Това е първият том от двутомника в памет на Иван Божилов - един от най-забележителните български медиевисти от втората половина на Двадесети век. Томът съдържа статии на учени от Европа и Северна Америка от сферата на религията и историята от късната Античност до ранното Ново време. Разполагаме с въвеждане в обръщение на нови извори и на нови интерпретации на вече известни такива. В книгата са включени статии на известни български и световни медиевисти и произведения, които могат да променят нашата представа за миналото.

Laudator temporis acti. Studia im memoriam Ioannis A. Božilov, vol. II. Ius, imperium, potestas. Litterae. Ars et archaeologia, curavit I. A. Biliarsky, Serdicae MMXVIII, 636 p. ISBN 978-619-176-130-2

Това е вторият том от двутомника в памет на изтъкнатия наш колега-медиевист Иван Божилов. В него материалите са групирани в три части. Първата обхваща теми от историята на правото, както и такива, свързани с властта. Тук присъствуват и статии, които съдържат публикуване на нови, неизвестни или неизползувани правни текстове. Втората част обхваща теми, свързани с литературата и езика. Точно тук можем да открием приносни изследвания, които отварят нови хоризонти на дирения. Третата част е свързана с археологията и изкуствознанието и става дума несъмнено за нови интерпретации или за устойчиво разбиране на визуалните извори.

Вачков, Даниел. Аварии и катастрофи. Хроника на социалистическата индустриализация. София, Изд. Сиела, 2018, 214 с. ISBN: 978-954-28-2486-2

Изследването разглежда един изцяло непроучен в българската историография аспект от процеса на индустриализация в България през годините на комунистическото управление 1944 – 1989 г.. Въз основа на проучването на богат архивен материал от фондовете на различни икономически министерства, професионалните съюзи и на Държавна сигурност се проследяват както големите индустриални аварии и катастрофи, така и множество отделни тежки трудови инциденти. Този феномен се използва за отправна точка за по-широко анализиране на стопанската и социалната политика на режима през този период. Изводите показват, че огромният брой индустриални и транспортни аварии (средно по два смъртни случая на ден), като цяло строго укривани от обществеността, се дължат най-вече на грубо неспазване на трудовата дисциплина, постоянно и на практика ненаказуемо нарушаване на социалното законодателство в името на изпълнението на производствения план и не на последно място на лошо изградената и бързо амортизираща се индустриална и транспортна база. В желанието си да прикрива истинските проблеми в промишлеността, водещи до смъртните инциденти, властта се оказва неспособна да предприеме адекватна политика за тяхното минимализиране.

Златарски, Владимир. Неискрените. България, Румъния и Централните сили (1913-1914 г.). С., 2018, Изд. Авангард Прима, 304 с., ISBN 978-619-239-031-0

Монографията „Неискрените. България, Румъния и Централните сили 1913-1914 г.“ разказва за трудния път към установяване на нов тип общуване между София и Букурещ в условията на неизяснените отношения на Австро-Унгария и Германия както между тях самите, така и спрямо двете балкански държави и в Европа. За първи път събитията са разгледани в контекста на разнопосочните интереси на единия от двата мощни европейски блока от онова време. След неуспешния край на балканските войни България попада в тежка международна изолация. Пред държавния елит застават нови задачи: страната да се съхрани и изправи, да избегне фалита и да се стабилизира, „да свие знамената за по-добри дни“, когато да опита да поправи стореното. Тези задачи дошлото на власт наред кризата правителство на Васил Радославов ще иска да гони с нова външнополитическа ориентация. В нея важна роля са призвани да играят Австро-Унгария и Германия, а също и Румъния. Промяната в общите тенденции е условната рамка, която определя началото и края на тази история. Тя започва във времето, когато наред балканските войни се оформят измененията, които придават нов облик на региона и завършва, когато обратът в румънската ориентация, макар и още таен, получава ясни политически очертания. Първата световна война вече бушува над европейския континент, безвъзвратно отнасяйки във вихъра си сигурността на стария идиличен свят.

Готовска-Хенце, Теодоричка. Кирилският код: славистиката и преоткриването на българите. Издателство Парадигма, София, 2018, 364 стр. ISBN: 978-954-326-346-2

В изложението са разгледани връзките на българските възрожденци с Пражкия славистичен център, славянската взаимност като идеология по време на революцията от 1848 г. Акцент е поставен върху дейността на Юрий Венелин, Васил Априлов, Неофит Рилски, Иван Богоров. Специално внимание е отделено на основаването на Габровското училище и на модернизирването на българското образование по европейски образец. Написана на достъпен език, монографията въвежда читателя с внимание към историята и личностите от изследвания период и е предназначена не само за научната общност, но и за по-широк читателски кръг.

Никифорова, Сия. Българската стопанска политика във Вардарска Македония (1941–1944). 296 стр. С., 2018. Изд. Македонски научен институт. ISBN 978-619-7377-02-6.

Присъединените към Царство България през 1941 г. територии във Вардарска Македония предлагат сложен за решаване ребус пред официалните власти. Стопанството на страната, ангажирано с големите германски проекти за господство в нова Европа, започва да изпитва неимоверни трудности, а сега трябва да спасява и новите земи. Това то прави по недвусмислен начин. Милиарди са левове, инвестирани в социалноикономически проекти в Повардарието, което получава шанс да се включи пълнокръвно в живота на обединеното отечество.

По време на Втората световна война при върховно напрежение и изпитание, изживявайки тежки моменти, София не защитава интересите на населението в старите предели. Истината за присъствието на българските власти във Вардарска Македония през 1941–1944 г., оставило след себе си редица нововъведения и придобивки за местното население и ощетило това от вътрешността на страната, дълго беше премълчавана и игнорирана. Извеждането на преден план на чисто стопанските аспекти, които са в състояние да докажат градивната роля на българската държава в региона, дава шансове на историческата наука в България да преодолее дългогодишния комплекс, изграден в миналото.

След проведеното гласуване от членовете на Общото събрание на Института за научно постижение на 2018 г. беше избрана монографията:

Вачков, Даниел. Аварии и катастрофи. Хроника на социалистическата индустриализация. София, Изд. Сиела, 2018, 214 с. ISBN: 978-954-28-2486-2

2. 2. Най-значимо научно-приложно постижение

От секциите постъпи едно предложение в тази област:

Миграции на хора и идеи в България и Унгария (XIX–XXI в.) / Emberek és eszmék migrációi Bulgáriában és Magyarországon (19–21. század) / Migrations of People and Ideas in Bulgaria and Hungary, 19th–21st Centuries. Съст. Пейковска, П., Г. Деметер. С.: Изд. „Парадигма“, 2018, 458 с. [Series Publications of the Bulgarian-Hungarian History Commission, Vol. 4] ISSN 2535–0757, ISBN 978-963-416-127-1 (II–RCH–HAS), ISBN 978–954-326-369-1 (Изд. „Парадигма“)

Книгата е подготвена по два научноизследователски проекта: българо-унгарски междуакадемичен проект (ЕБР) на Института за исторически изследвания при БАН и Института за история към Центъра по хуманитаристика при УАН на тема „Свързани истории: Извори за конструиране на историята в Централна и Югоизточна Европа, XVII–XXI век“ и национален проект с международно участие на Института за исторически изследвания при БАН на тема „Международни миграции в България, XIX–XXI век: историко-демографски, социално-антропологически и етнокултурни аспекти“.

Издава се с финансовата подкрепа на Програма Publishing Hungary при Министерството на външните работи и външноикономическите връзки на Унгария и Унгарския културен институт при Посолството на Унгария в София. Финансовата подкрепа е стойност 2000 евро.

Настоящият сборник е реализиран от двустранната Българо-унгарска историческа комисия и е том 4 от международната книжна поредица „publications of the Bulgarian-Hungarian History commission“.

Той съдържа текстове на български, унгарски и руски учени от различни български и чуждестранни научни институции – академии и университети. Разработките, включени в тома, са посветени на такъв ключов въпрос на нашето съвремие какъвто са миграциите. Целта на изданието е да представи историческия опит на Унгария и България в международните миграции, да анализира системата от взаимовръзки и взаимовлияния между мигрантите и местното население, чийто основен елемент е интегрирането на мигрантите чрез образованието и професионалната им реализация. Обект на изследване са политически и трудови, масови и индивидуални международни миграции, бежански вълни, към които се подхожда от гледна точка на дихотомията имиграция – емиграция. Проучени са и отделни социалноантропологически и етнокултурни аспекти на международните миграции в България и Унгария като: миграциите и етногеографията, процесите на акултурация, адаптация и интеграция, „движението“ на знания, възрастовите и половите структури, трудовата реализация зад граница. Различни аспекти на миграционните процеси са интерпретирани чрез анализа на нови, неизползвани досега исторически извори, чрез прилагането на модерни интердисциплинарни методи на изследване.

След проведеното гласуване в Общото събрание на Института предложението беше одобрено за научно-приложно постижение за 2018 г.

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНТО

Като основна форма на международното научно сътрудничество на Института за исторически изследвания през 2018 г. се затвърди работата по съвместни проекти, в рамките на които се провеждат научни конференции, кръгли маси и семинари, изнасят се лекции и се публикуват научни изследвания по темите на проектите. Тази форма на международно сътрудничество се е наложила като най-ползотворна с оглед популяризиране на постиженията на българската историческа наука в Европа и света, за повишаване на международната разпознаваемост и на звеното, и на българската наука и за популяризиране на научните изследвания на колеги от чужбина в България.

През 2018 г. бяха одобрени от Фонд „Научни изследвания“ два проекта, в чиято програма се предвижда сътрудничество на учените от Института с учени от Русия и от държавите от Западните Балкани:

„Русия, България, Балканите. Проблемите на мира и войната 18-21в. (митове и действителност)“:

Проектът се разработва в периода 2018 – 2020 г. в сътрудничество с учени от Института по славянведение на Руската академия на науките. Ръководител е проф. И. Марчева. Участници от Института са проф. Т. Стоилова и доц. П. Димитрова, а външни участници са проф. И. Баева, проф. Евг. Калинова, проф. Д. Григорова, проф. Ив. Първев и проф. Мих. Симов.

„Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“:

Проектът се осъществява през декември 2018 – декември 2021г. Ръководител е доц. д-р Ал. Гребенаров и участници от звеното са доц. Даниел Вачков, гл. ас. Володя Милачков, гл. ас. Станислава Стойчева, гл. ас. Георги Н. Георгиев и докт. Николай Поппетров.

В рамките на два от проектите, финансирани от държавни институции, през 2018 г. бяха проведени международни научни срещи и форуми: посочените проекти *„Научна експедиция до позициите на IX и XI пехотна дивизия в района на гр. Дойран и Беласица“* с ръководител доц. Ал. Гребенаров и *„Провеждане на международна научна конференция на тема „Първата световна война на Балканите и излизането на България от нея (1918 г.)“* в гр. Дойран с ръководител доц. Д. Вачков.

През 2018 г. започна изпълнението на проект в рамките на сключени споразумения за сътрудничество между Българска академия на науките и сродни научни институции в чужбина:

„Религиозната реторика на властта във византийското и балканското Средновековие“.

Проектът се осъществява в периода 2018 – 2020 г. и е съвместен с Института за изследване на Югоизточна Европа – Букурещ. Ръководител е проф. Ив. Билярски. Членове на екипа от българска страна са проф. Ил. Илиев, проф. Цибранска, гл. ас. Ел. Костова и гл. ас. Д. Валентинова.

През годината продължи работата по четири проекта, разработвани на основата на подписани спогодби за научно сътрудничество на Българска академия на науките с научни организации в други страни:

„Изкуства, литература и власт в контактните зони (Православие и ислям; Православие и Католицизъм). Прославата на властта срещу оспорването на властта” / „Arts, Literature and Power in Contact Areas (Orthodoxy and Islam and Orthodoxy and Catholicism). Glorification of Power versus Contestation of Power”.

Проектът се разработва в периода 2017 – 2019 г. като съвместна дейност между Института за исторически изследвания при БАН и Института по археология и история на изкуството Клуж-Напока, Румънска академия на науките. Ръководители на проекта са проф. д.и.н. Иван Билярски и д-р Чиприан Фиреа. Членове на екипа от българска страна са проф. д.и.н. Илия Илиев, (Институт за исторически изследвания-БАН), проф. д.ф.н. Марияна Цибранска (Институт за български език-БАН), д-р Маргарита Куюмджиева (Институт по изкуствознание-БАН), д-р Десислава Найденова (Кирилometодиевски научен център).

„В търсене на полезното минало: Историята като ресурс за настоящето“. Това е съвместен проект на Института за исторически изследвания с Институт за югоизточноевропейски изследвания, Румънска академия със срок 2017 – 2019 г. Ръководител на проекта от българска страна е доц. Бл. Нягулов.

„Българо-чешките връзки в контекста на модерните европейски идейни течения през XIX-XX в“. Проектът е в рамките на научното сътрудничество между Института за исторически изследвания и Славянския институт, Чешка академия на науките и е със срок 2017 – 2019 г. Ръководител на проекта от българска страна е доц. Т. Готовска-Хенце.

„България и Китай: исторически паралели в опитите за модернизация от края на Втората световна война до началото на XXI век“. Той се разработва в периода 2018 – 2020 г., като ръководител от българска страна е проф. Ил. Тодев. Проектът се осъществява съвместно с Института за световна история при Китайската академия за обществени науки.

През 2018 г. успешно приключи работата по три проекта, които учени от института разработваха в международно сътрудничество

„Модернизационни проекти в Централна и Югоизточна Европа: теории, социални резултати, международен контекст“. Това бе съвместен проект в рамките на

междуакадемичното сътрудничество с Историческия институт при Словашката Академия на науките, ръководен от българска страна от проф. д.и.н. Ил. Тодев.

„Свързани истории: извори за конструиране на историята в Централна и Югоизточна Европа, XVII-XXI век“. Той се разработва в периода 2016 - 2018г. като съвместна дейност между Института за исторически изследвания към БАН и Института по история при Изследователския център по хуманитаристика към Унгарската академия на науките. Ръководител на проекта от българска страна е проф. д.и.н. И. Тодев и координатор - доц. д.и.н. П. Пейковска.

„Външни миграции в България, XIX-XXI в.: историко-демографски, социално-антропологически и етнокултурни аспекти“ с ръководител доц. д.и.н. П. Пейковска. Това бе научен проект на Института за исторически изследвания при БАН в съвместна работа с изследователи от хуманитарните и обществените институти на БАН, от Института по славянознание към Руската академия на науките, Института по история при Научноизследователския център по хуманитаристика към Унгарската академия на науките и Бизнес колеж „Шандор Векерле” – Будапеща.

Същевременно учени от Института(доц. Бл. Нягулов и доц. Евг. Кандиларов) участват в международни проекти, по които звеното не е водеща организация. По линията на международното сътрудничество бяха осъществени участия в международни научни форуми извън проектните форми и кратки специализации и командировки на учени от Института в чужбина, включително в рамките на спечелени лични грантове: проф. И. Билярски, доц. Д. Вачков, доц. Бл. Нягулов, доц. Р. Чукова и гл. ас. Л. Соленкова в Румъния; проф. В. Стоянов, доц. Е. Кандиларов и доц. Вл. Златарски в Германия; проф. И. Билярски във Финландия; доц. П. Пейковска и д-р К. Голев в Унгария; проф. В. Стоянов и доц. П. Стоянович в Австрия; доц. Евг. Кандиларов в Република Корея; доц. П. Пейковска в Република Северна Македония; гл. ас. Е. Костова в Босна и Херцеговина; гл. ас. Л. Соленкова в Чехия; гл. ас. Д. Динева в Полша; гл. ас. Д. Христов в Русия; гл. ас. Ст. Димитров в Турция; ас. Франческо Далальо в Италия; д-р К. Голев и д-р Ф. Далальо във Великобритания. Международното научно сътрудничество се разшири и с участието на учени от Института в две международни конференции, проведени в София, по които Институтът бе основен организатор: международна научна конференция „България и Украйна в историята на Европа“ (по повод 100-годишнината от установяването на дипломатически отношения между България и Украйна) и полско-българска научна конференция „Извоюваната независимост - полски и български перспективи“. Учени от Института участваха и в множество международни конференции, по които звеното не е водеща организация и проведени в България извън посочения проектен принцип на международно сътрудничество.

Анализът на резултатите от международното научно сътрудничество на Института през 2018 г. показва, че то се развива равностойно в рамките на различни форми: чрез

осъществяването на двустранни и многостранни проекти, чрез организиране на научни форуми от Института извън проектния принцип по повод честване на годишнини и в резултат на дългогодишна съвместна научна практика, а също чрез лични инициативи на учените. Това сътрудничество се осъществява с научни центрове в цяла Европа, включително Западните Балкани, а също с Русия и Китай и има много добри перспективи за разширяване.

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ

Подготовката на специалисти от членове на Института за исторически изследвания през 2017 г. се осъществяваше в две основни форми: преподавателска дейност във Висши учебни заведения в България и чужбина, включително в Центъра за обучение на БАН и подготовка на докторанти и специализанти.

Дванадесет от учените от Института са водили лекционни курсове и семинарни занятия в бакалавърски и магистърски програми на: Софийски университет „Св. Кл. Охридски“ (проф. В. Стоянов, проф. Ил. Марчева, доц. П. Пейковска, доц. О. Тодорова, доц. Н. Филипова, доц. Евг. Кандиларов, гл. ас. Д. Христов), във Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ (проф. Ив. Билярски), в Карловия университет в Прага (гл. ас. Л. Соленкова), Шуменския университет „Константин Преславски“ (проф. П. Стоянович), в Нов български университет (гл. ас. Р. Сечков) и УниБИТ (гл. ас. Д. Валентинова). Проф. Й. Гешева води курс към Центъра за обучение на БАН, а проф. И. Марчева, доц. Бл. Нягулов, доц. Р. Стоянова, доц. П. Пейковска, доц. А. Запряновя и доц. Н. Филипова също предлагат курсове в Центъра. Преподаваните лекции, семирните занятия и спецкурсовете във Висши училища обхващат многобройни теми от българското, европейското и световното развитие: Съвременен ислям на Балканите; История на българските държавни институции; Социална и стопанска история на България; Историография; Етнология, История на Балканите; Българска възрожденска история, Международни отношения и теми, посветени на историята и културата на Китай, Япония, Юго-Източна Азия, Унгария, Чехия, Близкия изток, арабския свят, събитийен мениджмънт и др. Същевременно доц. Ал. Гребенаров води кандидат-студентски курсове по история в Културно-информационния център в Скопие. Проф. П. Стоянович е научен ръководител на двама докторанти и един дипломант към Шуменския Университет „Епископ К. Преславски“. Доц. Е. Кандиларов е ръководител на двама дипломанти в СУ „Св. Кл. Охридски“. Същевременно доц. Р. Чукова и гл. ас. Л. Соленкова продължиха своята менторска дейност по програмата „Студентски практики“ чрез занимания със студенти от СУ „Св. Климент Охридски“, Нов български университет и УниБИТ.

Четирима от учените в Института бяха ангажирани с продължаващо ръководство на докторанти към Института. Под ръководството на доц. Р. Стоянова като консултант на

докторанта на самостоятелна подготовка Ст. Шивачев беше проведена успешна защита за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Ръководител на докторант в продължаваща задочна форма на обучение беше проф. И. Марчева. Ръководител на докторант в продължаваща форма на самоподготовка беше доц. Ал. Гребенаров. Проф. Ив. Билярски се ангажира през годината със започващо обучение на докторант в редовна форма на обучение по програма „Средновековна обща история“. Проф. В. Стоянов, проф. Ил. Марчева, доц. П. Пейковска и доц. Ал. Гребенаров са ръководители на докторанти на Института, отчислени с право на защита.

Към 31 декември 2018 г. към Института са зачислени 1 докторант в редовна форма на обучение, 1 докторант на самоподготовка и 1 в задочна форма на обучение. Посочените статистически и информационни данни свидетелстват за активната дейност на учените за съчетаване на научноизследователската насока на своята работа с преподавателска практика във ВУ и подготовка на докторанти.

По отношение на обучението на докторанти Институтът поддържа сътрудничество с Регионален исторически музей – Кюстендил, с Папския комитет за исторически науки – Ватикана, с УниБИТ, с Института за космически изследвания и технологии-БАН и с Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“. През 2017 г. курсът на доц. П. Пейковска „Международни миграции в България, край на XIX – средата на XX век. Извори и методи на изследване“ беше одобрен и се предлага в Центъра за обучение на БАН. След одобрение от 2018 г. в същия Център се предлага и курса на доц. Н. Филипова „Съвременният Близък изток“.

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

Тази точка не се отнася до изследователската дейност на Института, чийто хуманитарен профил не предполага използване на иновационни методи и технологии в работата на звеното.

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНТО ЗА 2017 Г.

Финансовият отчет е представен в отделно приложение.

8. ИЗДАТЕЛСКА И ИНФОРМАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО

През 2018 г. Bulgarian Historical Review продължи да излиза в две двойни книжки годишно като редакцията успя да издаде четири двойни броя /по два за 2016 и 2017 г./, а

кн. 1-2- за 2018 г. е в напреднал етап на предпечатна подготовка. При запазване на този темп на работа и при наличието на достатъчно постъпили и одобрени материали, напълно реалистично е през 2019 г. окончателно да бъде преодоляно изоставането в годишнините. Това ще даде възможност на списанието да запази своя висок престиж сред научната колегия, както и индексацията си в международните бази-данни, сред които най-ценна е тази в Web of Science, Arts and Humanities Citation Index.

Успех за редакцията е новият сайт на изданието, който не само дава по-голяма видимост на включените в него материали чрез заглавия и резюмета, но също така спомага за привличането на нови автори. В пълен текст публикациите са достъпни срещу заплащане чрез платформата на CEEOL.

Bulgarian Historical Review спечели финансиране по конкурса на ФНИ „Българска научна периодика“ – 2018, което ще осигури издаването на две двойни книжки. За подготовката и отпечатването на следващите броеве списанието ще разчита на собствени приходи, на Фондация „История“ и евентуално – на подкрепа от БАН, каквото не е получавана от години.

Bulgarian Historical Review е сред водещите академични исторически списания в България, а издаването му на чужди езици, високите научни критерии при анонимното рецензиране на статиите и статутът му на реферирано издание го прави търсено издание за публикуване на материали както от български автори, така и от колеги от чужди изследователски центрове и университети.

Издадените през 2018 г. броеве от списание „Исторически преглед“ (кн. 1-2, 3-4, 5-6/2017 и кн. 1/2018) излизат с нова корица, а вътрешният им дизайн е променен не само с естетическа цел, а най-вече за да отговори по-адекватно на изискванията на международните информационни бази данни. Статиите са придружени от транслитерирани библиографии с оглед по-лесен достъп на чуждестранните читатели и, отново – в отговор на международните стандарти. От годишнина 2018 списанието започна да излиза в четири единични броя вместо досегашните три сдвоени книжки. В съдържателно отношение се повиши научното качество на публикуваните материали благодарение на анонимното рецензиране.

Бяха направени успешни стъпки за включване на ИПр в WoS. От 2018 г. ИПр (под името Historical Review/Istoricheski preglad) е в EBSCO's Historical Abstracts with Full Text – <https://www.ebsco.com/products/research-databases/historical-abstracts-full-text>.

През 2018 г. екипът на списанието най-сетне успя да навакса почти тригодишното закъснение в периодичността на отпечатването му. Стремешът е с публикуването на броевете за 2019 г. да се получи пълно изравняване на годината на издаване с номерацията на книжките.

„Исторически преглед“ спечели финансиране чрез Конкурс „Българска научна периодика“ – 2018 за следващите четири емисии. Надяваме се обаче и на подкрепата на БАН, за да може да се съхрани най-отдавнашното българско научно списание.“

Институтът поддържа издаването и на „Известия на института за исторически изследвания“, „Помощни исторически дисциплини“ и BYZANTINOBULGARICA. Освен

чрез сайта на Института, информация за дейността му е достъпна и на неговата Facebook страница.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ЗВЕНТО

Председател: проф. д. и. н. Илия Илиев; **зам.-председател:** доц. д-р Росица Стоянова;
Секретар: проф. д-р Илияна Марчева-Атанасова

ЧЛЕНОВЕ: акад. д. и. н. Георги Марков, проф. д. и. н. Илия Тодев, проф. д. и. н. Валери Стоянов, проф. д. и. н. Иван Билярски, проф. д-р Йорданка Гешева, проф. д. и. н. Тамара Стоилова, проф. д. и. н. Манчо Веков, доц. д-р Олга Тодорова, доц. д-р Пламен Божинов, доц. д-р Стефка Първева, доц. д-р Даниел Вачков, доц. д-р Благовест Нягулов, доц. д-р Димитър Митев, доц. д-р Румяна Чукова, доц. д-р Теодоричка Готовска-Хенце, доц. д-р Петя Димитрова

Избран с решение на Общото събрание на учените на ИИСТИ, Протокол № 5 от 7 юни 2016 г. Разширен с решение на Общото събрание на учените на ИИСТИ, Протокол № 2 от 28 ноември 2017 г. Нов член: доц. д-р Надя Филипова.

10. КОПИЕ ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА РАБОТА НА ЗВЕНТО – ПОСОЧВА СЕ ЛИНК КЪМ САЙТА НА ЗВЕНТО, КЪДЕТО Е КАЧЕН ПРАВИЛНИКЪТ.

Правилник за дейността, устройството и управлението на Института за исторически изследвания-БАН, приет от Общото събрание на учените на 30 октомври 2012 г. с протокол № 6 на основание чл. 36, т. 1 от Устава на БАН: http://www.ihist.bas.bg/wp-content/uploads/2018/08/20121030_Pravilnik_IstI.pdf

Изготвил: Доц. д-р Надя Филипова

(Научен секретар на ИИСТИ-БАН)